

Ministerie van Defensie
Militaire Inlichtingendienst

Postbus 20701
2500 ES 's-Gravenhage

Telefoon 070 - 3 18 81 88
Telefax 070 - 318 79 51

- Aan:
Zie verzendlijst.

Uw brief	Uw kenmerk	Ons nummer	Datum
Onderwerp		DIS/91/095/5952	13 december 1991
Joegoslavië: recente ontwikkelingen (nr 104/91)			

1. Hierbij doe ik U toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in Joegoslavië.
2. Zonder bijlage is deze brief ongeclassificeerd.

Hoofd Militaire Inlichtingendienst
voor deze
Het Hoofd Stafafdeling Inlichtingen

Kolonel der Grenadiers

Bijlagen
één

Bezoekadres
Kalvermarkt 28
's-Gravenhage

Doorkiesnummer
318 6634

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

Verzendlijst behorende bij brief MID nr. DIS/91/095/5952, d.d. 13 december 1991

Aan:

Coördinator Verenigde Inlichtingendiensten Nederland

(Secretaris Generaal Ministerie Algemene Zaken)

Hoofd Inlichtingendienst Buitenland

Hoofd Binnenlandse Veiligheidsdienst

Ministerie van Buitenlandse Zaken

t.a.v. AMAD

MINISTERIE VAN DEFENSIE
MILITAIRE INLICHTINGDIENST

JOEGOSLAVIE
Militair-politieke situatie
104/91

(Afgesloten 131200 DEC 1991)

Kroatië

De strijd in de omstreden delen van Kroatië lijkt de afgelopen dagen enigszins te zijn afgenomen, al was wel opnieuw sprake van incidenten. De Kroaten maakten melding van beschietingen door de federale strijdkrachten (JNA) in de omgeving van Osijek (Oost-Slavonië) en van diverse plaatsen in Banja, de Servische enclave ten zuidoosten van de Kroatische hoofdstad Zagreb. Volgens Kroatische opgaven zou de JNA rond Osijek 20.000 man en 200 tanks hebben samengetrokken. Tevens werden gevechten gemeld uit de omgeving van Gospic (Krajina) en Ogulin. Met name deze laatste melding is opmerkelijk, omdat deze plaats niet is gelegen in een door de Serviërs opgeëist gebied. Ogulin is echter niet ver verwijderd van de belangrijke verkeersweg Rijeka-Karlovac-Zagreb.

Volgens onbevestigde berichten zijn de Kroatische (para-)militaire organisaties eerder deze week een offensief begonnen in de omgeving van Pakrac (West-Slavonië). De afgelopen weken zijn voortdurend offensieve operaties van Kroatische zijde in deze omgeving gemeld. Dit optreden kan verband houden met het feit dat deze regio voor de JNA minder goed bereikbaar is dan Oost-Slavonië, dat direkt aan de Servische provincie Vojvodina grenst, en dat derhalve versterkingen naar Pakrac en omgeving minder makkelijk kunnen worden aangevoerd.

De Kroatische regering heeft aangekondigd dat in januari a.s. grote belastingverhogingen zullen worden doorgevoerd om de oorlog te financieren. Met name de Kroatische bedrijven zullen een belangrijke bijdrage moeten leveren om het begrotingstekort, dat volgens officiële opgaven inmiddels ongeveer 2,5 miljard US dollar bedraagt, te dekken. Als gevolg van de oorlogshandelingen en het feit dat ongeveer 30% van het Kroatische grondgebied door de JNA en Servische strijdgroepen wordt beheerst, is volgens deze cijfers niet alleen grote materiële schade aangericht, maar kon ook 40% van de oogst niet worden binnengehaald. Dit was vooral een gevolg van het feit dat de Kroatische landbouwgebieden met name in Slavonië, het belangrijkste Servisch-Kroatische strijdgebied, gelegen zijn. Door de oorlog zal de Kroatische industriële produktie dit jaar met naar verwachting 40% afnemen en wordt een daling van het Bruto Nationaal Product met 30% voorzien.

De JNA

De bevelhebber van de federale luchtmacht, KolGen Jurjevic, heeft in een recent interview gesteld dat de problemen in Joegoslavië grotendeels zijn toe te schrijven aan de economisch geïnspireerde "Drang nach Osten" van een aantal Westerse landen. In zijn visie verschuilen deze landen zich achter een "bezorgdheid" voor de rechten van etnische minderheden. Volgens Jurjevic moet Joegoslavië evenwel blijven bestaan om de onafhankelijkheid van haar volkeren te verdedigen. Met deze Westerse landen heeft de Joegoslavische bevelhebber vooral Duitsland bedoeld. Dit werd nog eens bevestigd in zijn opmerking dat het niet uitgesloten was dat Duitsland vliegtuigen en piloten aan Kroatië ter beschikking zou stellen. Overigens hebben andere (pro-)Servische functionarissen zich de afgelopen dagen in soortgelijke bewoordingen uitgelaten. Zo heeft de

Servische president Milosevic gisteren uitgehaald naar de "fascistische krachten" in Joegoslavië, waarbij hij eveneens zinspeelde op de "steun" van Duitsland aan Kroatië. De (vice-)voorzitter van het door Servië gedomineerde federale romppresidium, de Montenegrijn Kostic, heeft de vrees geuit dat Kroatië na de diplomatieke erkenning door de EG een offensief zou lanceren en daarbij "hulp uit het buitenland" zou ontvangen.

Met betrekking tot de huidige situatie van de Joegoslavische luchtmacht stelde Jurjevic dat tot nu toe in de gevechten met Kroatië 17 vliegtuigen verloren zijn gegaan, hetgeen volgens hem betekende dat 0,7% van het aantal uitgevoerde missies had geleid tot verlies van een vliegtuig. Jurjevic gaf geen concrete aantallen omtrent het verlies aan mensenlevens. Wel stelde hij dat de luchtmacht in de afgelopen tijd ongeveer 10% van haar personeel verloren had door desertie. Hij voerde echter tevens aan dat dit vooral "lafaards en twijfelaars" betrof, zodat dit geen gevolgen had voor de inzetbaarheid van de luchtmacht. Overigens bestreed Jurjevic dat de Joegoslavische luchtmacht door de deserties vrijwel uitsluitend uit Serviërs zouden bestaan; het aandeel van de Serviërs zou slechts 48% bedragen. De gegevens van Jurjevic dienen ongetwijfeld primair politiek-propagandistische doeleinden en kunnen over het algemeen niet bevestigd worden. Schattingen over verliezen aan JNA-vliegtuigen in de strijd met Kroatië sinds eind juni lopen uiteen van 20 tot 50 en liggen derhalve hoger dan de opgave van Jurjevic.

Nadat afgelopen weekeinde tussen vertegenwoordigers van de JNA en de Kroatische regering nadere overeenkomsten waren gesloten omtrent de terugtrekking van de JNA uit (de omgeving van) Zagreb, lijkt deze evacuatie de afgelopen dagen nagenoeg voltooid. Tevens is een aantal krijgsgevangenen in deze regio uitgewisseld. Overigens hebben de JNA en de Kroaten elkaar ervan beschuldigd vertragingen te hebben veroorzaakt bij zowel de terugtrekking als de uitruil van gevangenen. Afgewacht moet worden of de terugtrekking van de JNA uit de niet-omstreden gebieden van Kroatië, gekoppeld aan de beëindiging van de blokkades van JNA-kazernes door Kroatische eenheden, inderdaad op korte termijn zal kunnen worden voltooid.

Het hoogste militaire gerechtshof van de JNA heeft verklaard dat in totaal 10.000 reservisten aan hun oproep geen gevolg hebben gegeven. Hieraan werd toegevoegd dat bij de beslissing tot strafrechtelijke vervolging van de betrokkenen selectief te werk zou worden gegaan. Wel zullen alle (beroeps)officieren die zich hebben schuldig gemaakt aan insubordinatie worden vervolgd. Zij die naar Kroatië/Slovenië zijn overgelopen, zullen worden beschuldigd van deelname aan een gewapende opstand. Dit laatste geldt in beginsel ook voor de leden van de Kroatische (para-)militaire organisaties.

De afgelopen dagen is gemeld dat (Servische) reservisten van de JNA niet de gebruikelijke 45 dagen, maar in het vervolg zes maanden dienst moeten doen. Dit houdt waarschijnlijk verband met eerdere meldingen over personeelstekorten binnen de JNA, onder meer als gevolg van deserties en het niet opkomen van grote aantallen reservisten. Nog steeds worden er nieuwe meldingen ontvangen over verslechtering van het moreel en de discipline bij de JNA, in het bijzonder bij de reservisten. Overigens hebben in de afgelopen maanden groepen dienstplichtigen geprotesteerd tegen het feit dat zij ook na het verstrijken van hun dienstdienst in actieve dienst werden gehouden.

Internationale vredesinspanningen

De leiding van de EG-waarnemersmissie in Joegoslavië heeft gewaarschuwd dat internationale erkenning van de onafhankelijkheid van Kroatië [en Slovenië] kan leiden tot een verheviging van de strijd in Kroatië en een uitbreiding van de

Servisch-Kroatische tegenstellingen tot Bosnië-Herzegovina. Servië en de JNA zouden zich door deze erkenning in het nauw gedreven kunnen voelen en zich niet meer gebonden achten aan eerder, ook in het kader van de EG-vredesconferentie, gemaakte afspraken met de Kroatische leiding. Zoals bekend wil een aantal EG-lidstaten, met name Italië en Duitsland, nog dit jaar overgaan tot erkenning van de bedoelde republieken. Volgende week zullen hierover naar verwachting in EG-verband nadere besluiten vallen.

Ook de scheidende Secretaris-Generaal van de VN, Perez de Cuellar, heeft de EG formeel geadviseerd niet tot erkenning van de twee deelrepublieken over te gaan, omdat deze stap een destabiliserende werking zou kunnen hebben voor de hele Balkan-regio. Perez wees erop dat ook de leiders van Bosnië-Herzegovina en Macedonië hadden gewaarschuwd voor de gevolgen van een premature erkenning van Slovenië en Kroatië. Tegenover de Veiligheidsraad, waar hij verslag uitbracht over de resultaten van de bemiddelingsmissie van zijn speciale afgezant Vance, stelde Perez dat de voorwaarden voor de stationering van een VN-vredesmacht in Joegoslavië nog steeds ontbraken. Naar zijn mening was het onder de huidige omstandigheden zinloos om te streven naar een staakt-het-vuren. Hij liet echter de mogelijkheid open dat in een later stadium alsnog besloten wordt een vredesmacht in Joegoslavië te legeren, als de partijen in het conflict daadwerkelijk tot een duurzaam bestand besluiten.

Overigens werd gisteren gemeld dat de voormalige Sovjet republiek Oekraïne de onafhankelijkheid van Slovenië en Kroatië formeel heeft erkend en op korte termijn zal overgaan tot de uitwisseling van ambassadeurs.

Servië

Eergisteren is de Servische regering van premier Zelenovic afgetreden. Volgens het persbureau TanJug was deze stap het gevolg van ernstige kritiek op het economische beleid van de regering. Deze was deels afkomstig van de Socialistische Partij (SPS) waartoe zowel Zelenovic als president Milosevic behoren en die de absolute meerderheid in het Servische parlement bezit. Mogelijk hangt het ontslag van Zelenovic ook samen met onenigheid tussen de premier en Milosevic.

Volgens een recent opinie-onderzoek zou overigens nog slechts 30% van de Servische kiezers op de SPS stemmen. Wel zou de SPS volgens dit onderzoek de meest populaire partij in Servië blijven. Tegen de achtergrond van de verslechterende economische situatie in Servië en de groeiende oppositie tegen de oorlog in Kroatië is het onwaarschijnlijk dat het bewind van Milosevic het aftreden van Zelenovic zal aangrijpen om vervroegde verkiezingen uit te schrijven. Zeker is dat de nieuwe regering weer gedomineerd zal worden door de SPS, al is het niet uitgesloten dat pogingen zullen worden gedaan om ook leden van de oppositie op te nemen in het nieuwe kabinet.

Deze week is in Belgrado een persconferentie gehouden door een Russische nationalist, die onder meer aankondigde dat binnenkort 500 Russische en Witrusische vrijwilligers in Joegoslavië zullen aankomen om aan Servische zijde te strijden. Uit de formuleringen kan worden opgemaakt dat de betreffende vrijwilligers niet door politieke overwegingen waren geïnspireerd, maar het eveneens orthodoxe Servische volk wilden bijstaan in de strijd tegen de (katholieke) Kroaten. Het zou gaan om ex-militairen, waaronder Afghanistan-veteranen en leden van zogenaamde Spetsnaz-eenheden. Overigens bevond de Rus zich in Belgrado op uitnodiging van de niet-communistische Servische oppositieleider Draskovic. Dit is opmerkelijk, omdat Draskovic zich in het verleden heeft uitgesproken vóór beëindiging van het Servisch-Kroatische conflict.

Deze week heeft een ontmoeting plaatsgevonden tussen Milosevic en vertegenwoordigers van de Servische gemeenschap in Kroatië en Bosnië-Herzegovina. Naar verluidt houdt deze ontmoeting verband met het feit dat Servië onder bepaalde voorwaarden zou hebben willen instemmen met de legering van een VN-vredesmacht aan de grenzen van de Servische gebieden in Kroatië, terwijl de Serviërs ter plaatse zich daartegen hebben verzet.

In verschillende Servische steden hebben de afgelopen dagen demonstraties plaatsgevonden van reservisten en hun familieleden tegen de oorlog in Kroatië. Dit onderstreept het groeiende verzet in Servië tegen de oorlog, dat naar verwachting met het verscherpen van de sociaal-economische problemen in de republiek nog zal toenemen.

Slovenië

De Sloveense regering heeft aangekondigd dat het particulier bezit dat tussen 1945 en 1963 is genationaliseerd, aan de oorspronkelijke eigenaren zal worden teruggegeven. De betreffende maatregel vormt een nieuwe stap in het streven naar privatisering van de economie, waarmee Slovenië reeds veel verder is voortgeschreden dan de andere Joegoslavische deelstaten. Deze stap zal er naar verwachting echter niet bijdragen tot een snelle verbetering van de door de crisis in Joegoslavië sterk verslechterende economische situatie in Slovenië.

Hongarije

Vorige week heeft Hongarije de Servische regering beschuldigd van zware schendingen van de rechten van de Hongaarse minderheid in Servië. In dit verband werd gedreigd met -niet nader aangeduide- diplomatieke stappen als de Servische intimidatie niet zou ophouden. Deze ontwikkeling is opmerkelijk, omdat de Hongaarse regering zich weliswaar voortdurend bezorgd heeft getoond voor het lot van de Hongaarse minderheden buiten haar grenzen, en zeker ook in Servië, maar zich in de Joegoslavische crisis terughoudend heeft opgesteld uit vrees om bij de Servisch-Kroatische strijd te worden betrokken. In dit kader werden onlangs akkoorden gesloten met JNA-bevelhebbers om de spanningen in het grensgebied en het gevaar van grensschendingen en incidenten te verminderen.

Eerder deze maand beschuldigden vertegenwoordigers van de Hongaarse minderheid in Servië de JNA en de Servische leiding ervan dat een buitenproportioneel groot aantal etnische Hongaren het slachtoffer is geworden van de Servisch-Kroatische strijd. De hardere opstelling van Hongarije houdt mogelijk ook verband met het feit dat de schendingen door de JNA van het Hongaarse territorium blijven aanhouden, terwijl ook de vluchtelingenstroom naar Hongarije voortduurt en de daardoor ontstane lasten voor Hongarije verder toenemen.

Conclusie/voorzicht

De gevechten in delen van Kroatië blijven voortgaan, alhoewel met wisselende intensiteit. Een militaire doorbraak door een van de partijen is op korte termijn onwaarschijnlijk. De kansen op een duurzaam staakt-het-vuren en een voor alle partijen aanvaardbare regeling voor de inzet van een VN-vredesmacht lijken uiterst miniem. Naar verwachting zal de strijd zich dan ook voortzetten, met name in de door de Serviërs opgeëiste gebieden van Kroatië. Met een uitbreiding van de Servisch-Kroatische tegenstellingen naar Bosnië-Herzegovina moet echter eveneens rekening worden gehouden. In hoeverre de te verwachten erkenning van Kroatië en Slovenië door (meerdere) Europese landen, waaronder Duitsland en Italië, tot een escalatie van de gevechten zal leiden, valt nog niet te beoordelen, maar dit is wel een reële mogelijkheid.